

6. Truklanova E. N. Lichnostnye osobennosti podrostkov-sirot i podrostkov, ostavshihsja bez popechenija roditel'ej, kak faktor ih dezadaptacii : dis. ...kand. psihol. nauk : 19.00.07 / Elena Nikolaevna Truklanova. – M., 2003. – 292 s.

Боярин Л.В.

Особенности социально-психологической работы с подростками с социально дезадаптированным поведением из дистантных семей и дистантной семьей в общем

В статье приведены результаты исследований особенностей социально-психологической работы с подростками с социально дезадаптированным поведением из дистантных семей, поданы причины и следствия дисгармоничного воспитания и некоторые направления психокоррекционной работы с дистантной семьей. Источников – 6.

Ключевые слова: дистантная семья, социально дезадаптированное поведение, подростковый возраст, дисгармоничное воспитание.

Boyarin L. V.

Features of the socio-psychological work with teenagers from socially maladjusted behavior of distant families and distant families in general

In the article some results of investigation of the social and psychological work with young people from socially maladjusted behavior of distant families are given, the causes and consequences of disharmony education and areas of psycho work with distant family are presented. Sources – 6.

Key words: distant family, socially maladjusted behavior, adolescence, disharmonious education.

Боярин Лілія Володимирівна – здобувач кафедри соціальної та практичної психології Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, м. Луганськ; викладач кафедри педагогіки, психології та теорії управління освітою Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області.

УДК 159.953.2:159.922.73

Бужинська С.М.

ДОСЛІДЖЕННЯ МОДАЛЬНО-СПЕЦИФІЧНИХ ФОРМ ПАМ'ЯТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розглядаються методи вивчення модально-специфічної пам'яті у молодших школярів. Аналізуються результати дослідження. Прогнозується успішність навчальної діяльності молодших школярів за показниками модально-специфічної пам'яті. Джерел – 13.

Ключові слова: образна пам'ять, модально-специфічні форми пам'яті, молодший шкільний вік, пізнавальний розвиток.

Постановка проблеми. Проблема діагностики модально-специфічних форм пам'яті у молодших школярів є актуальною для психологічної науки взагалі та для вікової і педагогічної психології, зокрема. Адже, у сучасній науці досить гостро стоїть проблема методів вивчення образних процесів, хоча й окремі методичні підходи опрацьовані досить добре (наприклад, процеси маніпулювання образами, процеси формування і породження нового образу [6,7,8] тощо).

В цілому, на думку О.О. Гостєва, ми стикаємося із значними методичними труднощами у цій галузі, викликаними, перш за все, відсутністю стимулу, з яким можна прямо співвіднести зміст образу.

Проаналізувавши існуючі методи вивчення образних процесів О.О. Гостєв виділяє декілька основних методичних підходів, направлених на вивчення різних сторін образу [3]:

1. Дослідження вирішення задач мислинневого маніпулювання.
2. Оцінка діяльності, її продуктів та аналіз об'єктивних показників актуалізації образу.
3. Вивчення образу через процес метафоризації.
4. Вивчення суб'єктивного оцінювання параметрів образу (самооцінка його характеристик).
5. Вивчення впливу стимулу на зміст «вторинного» образу (ефект Перке).
6. Вивчення семантики образу (побудова семантичних просторів).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На думку О.О. Гостєва [3,4], найбільш суперечним є використання методів суб'єктивної оцінки параметрів образу. Проте, ці методи допомагають вивчати характеристики суб'єктивної форми образу, що є теоретично вагомим для дотримання діалектичного принципу єдності форми і змісту. Без них подібна інформація була б просто недоступною для дослідника. Використання суб'єктивного оцінювання образів не можна розглядати як повернення до методів класичної інтроспекції.

Так, наприклад Хебб [10], звертає увагу на те, що повідомлення про образні уявлення не виходять за межі принципів об'єктивної психології. Якщо брати тільки перші три з названих методичних підходи, то вже експериментально показано, що кожен з них пов'язаний з вивченням різних характеристик і сторін образу. А Н.І. Кувшинов [9], з'ясував, що немає обов'язкового прямого зв'язку між точністю словесного опису образу і його графічної актуалізації, правильністю впізнання й точністю виготовлення об'єкту. В. Дункан [11] також не знайшла зв'язку між вимірюваннями образної здатності просторовими тестами і опитувальниками. Вона вважає, що об'єктивні і суб'єктивні вимірювання характеристик образів ідентифікують незалежні риси. Кожний метод має свої рамки прогнозування успішності вирішення певних тестових завдань [12]. Наприклад, методи саморанжирування яскравості-чіткості вторинного образу дають кращий прогноз відповідно рішення задач на мимовільне запам'ятовування [13].

Поглиблене теоретичне і експериментальне вивчення індивідуальних особливостей вторинних образів [1,5] диктується необхідністю психодіагностики. О.О. Гостєв [3] визначає актуальність проблеми індивідуальних особливостей образних процесів, що обумовлюються трьома основними моментами:

1. Подальше вивчення регулюючої функції образу потребує обов'язкового розкриття того, що вносять його характеристики (або їх поєднання) у забезпечення успішності тієї або іншої діяльності. Тобто, необхідно знати, чим відрізняються люди з різними особливостями образних процесів.

2. Вивчення особи, індивідуальності людини потребує глибшого проникнення психології в її внутрішній суб'єктивний світ, а «світ образів» – істотний компонент внутрішнього світу людини.

3. Практика потребує індивідуалізації досліджень, зокрема з боку співвідношення індивідуальних особливостей образу і характеру вхідної інформації.

Виходячи з аналізу наукових джерел, можна визначити роль модально-специфічної пам'яті у функціонуванні когнітивної підсистеми психіки та зазначити недостатню дослідженість усіх її різновидів.

Мета дослідження: схарактеризувати комплекс методів дослідження модально-специфічних форм пам'яті у молодших школярів та визначити особливості їх розвитку у даному віці.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. На етапі емпіричного дослідження для перевірки запам'ятовування модально-специфічної інформації ми використали класичні прийоми психодіагностики, де подаються набори утриманих членів ряду та перевіряються повнота та послідовність їх відтворення [2]. В якості матеріалу для запам'ятовування була використана різна модально-специфічна інформація. Зупинимось докладніше на характеристиках застосованих нами методик для вивчення модально-специфічної інформації та спосіб, яким подавалась ця інформація.

Методика № 1

Вивчення довільного запам'ятовування тактильної інформації в умовах застосування візуальних асоціацій та відтворення її у правильній послідовності в умовах повторного сприйняття.

Експериментальний *матеріал* методики складає 2 групи карток. Перша група – 10 прямокутних карток з картинками: машина, цеберка, крапля, черевик, дорога, морква, будинок, собака, м'яч, хустка. Друга група – 10 прямокутних карток розміром 8 на 6 см з товстого картону, на яких з однієї сторони написані номери від 1 до 10, а з іншої сторони наклеєні: штучне хутро, наждаковий папір, фланелева тканина, краплі воску, шнур від чоботу, сірники, розламані навіпіл сірники, фольга, оксамитова тканина, джинсова тканина.

Перший етап реалізації методики передбачає віднайдення асоціативних зв'язків між картками, які містять тактильну інформацію (2 група карток – дощечки), та картками, які містять візуальну інформацію (1 група карток – картинки).

Досліджуваням пропонується така інструкція (№1): «Розглянь уважно картинку (1 група карток) та дощечку (2 група карток). Ретельно обмацай дощечку, підбери до кожної картинку таку дощечку, яка на твою думку більше до неї підходить. Наприклад, подивись на картинку, де

намальований песик. Він кудлатий. Яка дощечка більше до нього підходить? Мабуть дощечка з хутром. Подумай та підбери до картинок останні дощечки».

Другий етап. Після того, як діти виконують дане завдання, їм пропонується уважно подивитися на створені ними пари з картинок та дощечок і спробувати запам'ятати ці пари. Після того, як діти запам'ятали матеріал, їм пропонується відтворити його. При цьому їм надається така інструкція.

Інструкція (№2): «Не дивлячись, а тільки обмацуючи дощечки, які знаходяться у мішечку, скажи про кожну з них, до якої картинки вона складає пару».

Методика № 2

Вивчення довільного запам'ятовування тактильної інформації та відтворення її в правильній послідовності.

Матеріал методики складається із 10-ти прямокутних карток розміром 8 на 6 см з товстого картону, на яких з однієї сторони написані номери від 1 до 10, а з іншої сторони наклеєні: штучне хутро, наждаковий папір, фланелева тканина, краплі воску, шнур від чоботу, сірники, розламані навпіл сірники, фольга, оксамитова тканина, джинсова тканина.

Досліджуваному пропонується розкласти картки в ряд у правильній послідовності від 1-го номеру до 10-го, щоб цифри були внизу.

Досліджуваному надається така інструкція (№1): «Заплющ очі, та уважно обмацай поверхню кожної картки. Запам'ятай, які вони на дотик і в якому порядку знаходяться».

Після того, як діти виконали дане завдання, їм пропонується перемішати ці картки не відкриваючи очей.

Потім пропонується така інструкція (№2): «Спробуй тільки обмацуючи картки, розкласти їх так, як вони були розкладені на початку, коли ти їх вивчав на дотик».

Методика № 3

Вивчення довільного запам'ятовування тактильної інформації пред'явленої у вербальній формі.

Експериментальний *матеріал* методики оформлений у вигляді 10-ти прямокутних карток розміром 9 на 6 см з товстого картону, на яких наклеєні з мотузки такі слова: оса, хліб, риба, сіно, рак, кіт, сад, тигр, лев, стіл.

Досліджуваному пропонується із заплющеними очима обмацувати кожну картку з наклеєними словами, називати їх та запам'ятовувати. Після цього їм пропонується відтворити слова, які вони щойно промовляли.

Інструкція: «Зараз я тобі буду давати по черзі картки. Кожну картку уважно обмацай. Відчуй на дотик літери. Спробуй ці літери об'єднати в слово. Прочитай їх як одне слово. Намагайся запам'ятати всі ці слова. Повтори ті слова, які ти запам'ятав(ла) у будь-якому порядку».

Методика № 4

Вивчення довільного запам'ятовування зорової інформації пред'явленої в образній формі. В ході реалізації методики досліджуваному пропонується уважно подивитися та запам'ятати фігури з таблиці №1, де зображено 9 геометричних фігур. Після цього їм пред'являється таблиця №2, де зображено вже 25 геометричних фігур. Досліджуваному пропонується впізнати та показати серед цих 25 фігур ті, котрі вони розглядали до цього. Час виконання обмежений.

Інструкція: «Зараз я покажу тобі таблицю, де зображено 9 фігур, спробуй запам'ятати їх. Потім я покажу тобі іншу таблицю, де ті фігури, які ти розглядав до цього, розкидані серед інших 25 фігур. Ти повинен (на) упізнати серед них побачені раніше. Виконувати завдання треба швидко та без помилок. Час експозиції 10с.»

Методика № 5

Вивчення довільного запам'ятовування зорової інформації, пред'явленої у вербальній формі.

Матеріал методики складається з 10-ти прямокутних карток розміром 10 на 6 см з товстого картону, на яких надруковані такі слова: стіл, зошит, годинник, кінь, брат, яблуко, собака, лампа, вогонь, зірка.

Досліджуваному пропонується прочитати мовчки слова, котрі надруковані на кожній карточці та спробувати запам'ятати їх. Після цього картки збираються, а дітей просять відтворити те, що вони запам'ятали.

Досліджуваному пропонується така інструкція: «Зараз я розкладу тобі картки, на яких надруковані слова. Тобі потрібно уважно прочитати та спробувати запам'ятати їх. А тепер повтори, будь ласка, ті слова, що ти запам'ятав (ла), у будь-якому порядку».

Методика № 6

Вивчення довільного запам'ятовування зорової інформації пред'явленої в сенсорній формі з відтворенням у правильній послідовності.

Як *матеріал* для дослідження використовується 10 прямокутних карток з товстого кольорового картону розміром 5 на 7 см. На цих картках з однієї сторони написані номери від 1 до 10, а з іншої сторони основні кольори, які необхідні були для проведення цього дослідження (до 8 кольорів з тесту Люшера, ми додали ще 2), а саме: синій, блакитний, зелений, жовтогарячий, жовтий, червоний, фіолетовий, коричневий, чорний, сірий.

При реалізації даної методики досліджуваним необхідно сприйняти та спробувати запам'ятати в зазначеній послідовності ці 10 кольорів. Після виконання даного завдання, дітей просять відтворити те, що вони запам'ятали.

Інструкція: «Зараз я розкладу тобі кольорові картки, які ти повинен будеш запам'ятати. Всього карток 10. Спробуй запам'ятати їх в тій послідовності, в якій вони були тобі запропоновані. Відтвори те, що ти запам'ятав».

Методика № 7

Вивчення довільного запам'ятовування слухової інформації з відстроченим відтворенням.

Експериментальний *матеріал* методики складає набір із 10 слів: ліс, хліб, вікно, стілець, вода, брат, кінь, гриб, голка, мед. У даному експерименті дуже важлива точність вимови та незмінність інструкції.

Досліджуваному пропонується запам'ятати 10 слів а потім відтворити те, що він запам'ятав. Інструкцію досліджуваному повторюють декілька раз, кожен раз фіксуючи результат. Через годину досліджуваного просять відтворити слова, які він запам'ятовував до цього.

Інструкція складається із декількох етапів:

Перший етап: «Зараз я читатиму тобі 10 слів. Слухати треба уважно. Коли я закінчу читати, одразу ж повтори стільки, скільки ти запам'ятав(ла). Повторювати можна у будь - якому порядку». Після цього інструкція продовжується (другий етап).

Другий етап: «Зараз я знов читатиму тобі ті ж самі слова, і ти знову повинен(а) повторити їх – і ті, котрі вже назвав(а), і ті, котрі в перший раз пропустив(ла) – всі разом, в будь – якому порядку».

Дослід повторюється знову 3, 4, 5 раз, але вже без інструкції. Досліджуваному просто говорять: «Ще раз».

Після п'ятикратного повторення слів дитина починає займатись своїми справами чи уроками. Через 50 – 60 хвилин, її знову просять відтворити ті слова, які вона завчала годину тому, без нагадування.

Методика № 8

Вивчення довільного запам'ятовування слухової інформації пред'явленої в сенсорній формі з відтворенням у правильній послідовності. *Матеріалом* методики слугують традиційно вживані в практиці вивчення музики тести для діагностики музичного слуху.

В якості *матеріалу* досліджуваним пропонуються вісім нот, які звучать в різній тональності: гучна довга нота, тиха довга нота, гучна коротка нота, тиха коротка нота.

Досліджуваному по черзі грають ноти із заданою тональністю: нота *до* – гучна довга, *ре* – тиха довга, *мі* – тиха коротка, *фа* – гучна коротка, *соль* – тиха довга, *ля* – гучна коротка, *сі* – гучна довга, *до* – тиха коротка нота. Після того як досліджуваний прослуховує всі ці вісім нот, його просять запам'ятати їх в тій послідовності, в якій вони йому були запропоновані. Після чого просять відтворити те, що він запам'ятав.

Досліджуваному надається така інструкція: «Зараз я тобі програю на фортепіано вісім нот, від однієї ноти «до» до наступної ноти «до». Грати ці ноти я буду по-різному: одна нота буде довга гучна, друга – довга тиха, третя – гучна коротка і четверта – тиха коротка. Тобі необхідно буде запам'ятати в якому порядку, які саме ноти як гучно і як довго я грала».

Методика № 9

Довільне запам'ятовування слухової інформації пред'явленої в сенсорній формі з відтворенням у правильній послідовності.

Матеріал методики складає набір з декількох складних звуків. Досліджуваному по черзі програються на аудіокасеті мелодії: шум моря, спів пташок, крапає дощ, скрип дверей, спів пташок, шум моря, скрип дверей, крапає дощ, спів пташок, скрип дверей. Всього їх десять. Після прослуховування цих мелодій досліджуваного просять запам'ятати їх в тій послідовності, в якій вони йому пред'являлись. Після чого просять відтворити те, що він запам'ятав.

Досліджуваному пропонується така інструкція: «Зараз ти прослухаєш на аудіокасеті декілька складних звуків. Ці мелодії різні, але кожна з них має свою назву: шум моря, спів пташок, крапає дощ, скрип дверей. Всього звуків буде 10 з такими назвами, вони будуть повторюватись одна за одною. Тобі необхідно буде запам'ятати в якому порядку назви цих мелодій звучать на аудіокасеті».

Методика № 10

Вивчення довільного запам'ятовування смакової інформації пред'явленої в образній формі з відтворенням у правильній послідовності.

В якості *матеріалу* для даної методики використовуються різні фрукти: банан, апельсин, ківі, яблуко, груша, мандарин. Ці фрукти являють собою цілісний образ.

В ході реалізації даної методики досліджуваним спочатку пропонується скуштувати по черзі із заплющеними очима кожен фрукт: банан, апельсин, ківі, яблуко, груша, мандарин, ківі, банан, яблуко, апельсин. Після цього, їх просять запам'ятати ці фрукти в тій послідовності, в якій вони їм пред'являються. Потім досліджуваних просять відтворити те, що вони запам'ятали.

Надається така інструкція: «Зараз я тобі буду давати скуштувати по черзі різні фрукти. Куштувати їх ти повинен із заплющеними очима. Всі ці фрукти ти знаєш. Кожен фрукт відчуй на смак, уяви його образ. Спробуй запам'ятати їх в тій послідовності, в якій вони були тобі запропоновані. Відтвори те, що ти запам'ятав».

Методика № 11

Довільне запам'ятовування смакової інформації пред'явленої в сенсорній формі з відтворенням у правильній послідовності.

Як *матеріал* використовується вода з різними смаками: солодка, кисла, солонка, кисло-солодка, звичайна. Ці смаки являють собою різні відчуття.

Досліджуваному пропонується по черзі із заплющеними очима відчутти на смак кожен воду. Пропонуються такі смаки: звичайна вода – солодка, кисла, солонка, кисло – солодка, звичайна; газувана вода – солодка газувана, кисла газувана, солонка газувана, кисло – солодка газувана, звичайна газувана. Всього 10 різних смаків. Після цього досліджуваному пропонується запам'ятати смаки цієї води в тій послідовності, в якій вона йому надавалась. Потім просять відтворити те, що досліджуваний запам'ятав.

Інструкція: «Зараз я тобі буду давати по черзі воду з різними смаками. Куштувати її ти повинен із заплющеними очима. Всі ці смаки ти знаєш. Кожну воду відчуй на смак. Намагайся запам'ятати цю воду в тій послідовності, в якій ти її вивчав на смак. Відтвори те, що ти запам'ятав».

Методика №12

Довільне запам'ятовування нюхової інформації пред'явленої в образній формі з відтворенням у правильній послідовності. Експериментальний *матеріал* методики складає запахи з різних харчових продуктів та фруктів: котлета, риба, ковбаса, апельсин, яблуко, банан, груша, ківі, мандарин, лимон.

Досліджуваним пропонується по черзі із заплющеними очима відчутти та впізнати на запах кожен фрукт та харчовий продукт. Всього 10 різних запахів. Після цього йому пропонується запам'ятати запахи цих фруктів та продуктів в тій послідовності, в якій вони йому надавались. Потім просять відтворити те, що досліджуваний запам'ятав.

Інструкція: «Зараз я тобі буду давати по черзі нюхати запахи різних харчових продуктів та фруктів. Кожен фрукт чи харчовий продукт відчуй на запах. Запам'ятай ці запахи в тій послідовності, в якій вони були тобі запропоновані. Відтвори те, що ти запам'ятав».

Отримані в ході дослідження дані дають нам змогу сформулювати такі *висновки*:

1. Аналіз наукових джерел за проблемою дослідження дозволив визначити роль модально-специфічної пам'яті у функціонуванні когнітивної підсистеми психіки та зазначити недостатню дослідженість усіх її різновидів.

2. Результати емпіричного дослідження доводять, що зв'язки між модально-специфічними формами пам'яті мають певні особливості, тобто, мають статистично значущі зв'язки як всередині окремих блоків модально-специфічних показників пам'яті, так і між ними. При цьому зв'язки всередині окремих блоків модально-специфічної пам'яті сильніші ніж між ними (табл.1).

Таблиця 1

Матриця інтеркореляції показників модально-специфічних форм пам'яті

	T1	T2	T3	З1	З2	З3	Сл1	Сл2	Сл3	См1	См2	Нюх
T1	1,00											
T2	0,65	1,00										
T3	0,79	0,69	1,00									
З1	0,32	0,11	0,27	1,00								
З2	-0,30	-0,17	-0,13	0,41	1,00							
З3	0,22	0,26	0,36	0,31	0,17	1,00						
Сл1	-0,03	0,06	-0,01	0,15	-0,03	-0,05	1,00					
Сл2	0,22	0,51	0,67	0,17	-0,23	0,18	0,39	1,00				
Сл3	0,32	0,36	0,47	0,09	-0,10	0,06	0,33	0,61	1,0			
См1	0,25	0,15	0,23	0,03	0,15	0,08	-0,04	0,25	0,33	1,0		
См2	0,23	0,24	0,27	0,28	0,20	0,10	0,04	0,20	0,13	0,34	1,00	
Нюх	0,51	0,49	0,49	0,27	-0,26	0,01	-0,11	0,49	0,23	0,39	0,06	1,00

Примітка: Рівні значущості: $p < 0,05$ при $0,26 \leq r \leq 0,33$; $p < 0,01$ при $0,34 \leq r \leq 0,41$; $p < 0,001$ при $r \geq 0,42$.

- Виявлено, що окремі показники модально-специфічної пам'яті (запам'ятовування тактильної інформації, пред'явленої в сенсорній формі; запам'ятовування слухової інформації з відстроченим відтворенням) мають взаємозв'язок із словесно-логічною пам'яттю. Тобто, збільшення об'єму запам'ятовування та точності відтворення приводить до збільшення продуктивності словесно-логічної пам'яті (табл. 2).
-

Таблиця 2

Кореляція показників модально-специфічних форм пам'яті із словесно-логічною пам'яттю та з успішністю засвоєння навчальних програм

Показники діагностики пам'яті	Словесно-логічна пам'ять	Успішність навчання
Тактильна 1	0,124	0,293*
Тактильна 2	0,293*	0,434***
Тактильна 3	0,136	0,308*
Зорова 1	-0,048	0,004
Зорова 2	0,022	0,018
Зорова 3	-0,053	0,325**
Слухова 1	0,449***	0,331**
Слухова 2	0,022	0,100
Слухова 3	0,096	0,083
Смакова 1	0,163	0,211
Смакова 2	0,197	0,178
Нюхова 1	0,032	0,180

Примітка: * - $p < 0,05$; ** - $p < 0,01$; *** - $p < 0,001$

- Встановлено, що успішність засвоєння навчальних програм пов'язана не з одним провідним показником модально-специфічної пам'яті, а з їх сукупністю: запам'ятовування тактильної інформації в умовах застосування візуальних асоціацій; запам'ятовування тактильної інформації, пред'явленої в сенсорній формі; запам'ятовування тактильної інформації, пред'явленої у вербальній формі; запам'ятовування зорової інформації, пред'явленої в сенсорній формі; запам'ятовування слухової інформації з відстроченим відтворенням. Ці дані говорять про те, що зі збільшенням реєстрованих показників перерахованих форм модально-специфічної пам'яті відбувається підвищення навчальної успішності молодших школярів (табл.2).

5. Виявлено, що точність передбачення приналежності до однієї з двох класифікаційних груп учнів (найбільш і найменш успішних) на основі лінійних дискримінантних функцій Фішера є різною. Так, імовірна сумарна точність передбачення навчальної успішності молодших школярів за показниками модально-специфічних форм пам'яті – 85,00 %, для групи найбільш успішних учнів – 87,5 %, а найменш успішних – 83,33 %.

Таблиця 3

Коефіцієнти класифікаційних функцій Фішера

Показники пам'яті	Групи випробовуваних	
	Найменш успішні	Найбільш успішні
Тактильна 1	0,074	0,114
Тактильна 2	-0,118	-0,087
Тактильна 3	0,089	0,095
Зорова 1	0,034	-0,005
Зорова 2	0,292	0,349
Зорова 3	0,055	0,089
Слухова 1	0,265	0,316
Слухова 2	0,372	0,369
Слухова 3	-0,045	-0,041
Смакова 1	0,393	0,403
Смакова 2	-0,040	-0,044
Нюхова	0,439	0,430
Словесно-логічна	0,007	0,045
Constant	-36,937	-45,723

Висновки. Виходячи з вищезазначеного можна сказати, що психологічний зміст встановлених кореляцій полягає в тому, що зі збільшенням (розвитком) реєстрованих показників перерахованих форм модально-специфічної пам'яті відбувається підвищення навчальної успішності молодших школярів.

Отже, результати проведеного нами дослідження свідчать, що у молодших школярів модально-специфічна, образна пам'ять знаходиться в зоні найближчого розвитку, тобто, має значний розвивальний потенціал у випадку цілеспрямованого її формування.

Перспектива подальших досліджень полягає у визначенні комплексу методів дослідження та апробації модально-специфічних форм пам'яті для різних вікових категорій дітей.

Література

1. Андерсон Дж. Когнитивная психология / Андерсон Дж. – [5-е изд.]. – СПб.: Питер, 2002. – 496 с.
2. Бочарова С.П. Психология и память. Теория и практика для обучения и работы / Бочарова С.П. – Х.: Гуманитарный центр, 2007. – 384 с.
3. Гостев А.А. Актуальные проблемы изучения образного мышления / А.А. Гостев // Вопросы психологии. – 1984. – № 1. – С. 114 – 119.
4. Гостев А.А. Психология вторичного образа / Гостев А.А. – М.: Институт психологии РАН, 2007. – 512 с.
5. Джон Т.Э. Ричардсон. Мысленные образы: когнитивный подход / Джон Т.Э. Ричардсон. – М.: Когито-Центр, 2006 – 174 с.
6. Зинченко В.П. Исследование визуального мышления / В.П. Зинченко, В.М. Мунипов, В.М. Гордон. // Вопросы психологии. – 1973. – Т. 2. – С. 3 – 14.
7. Зинченко В.П. Продуктивное восприятие / П.И. Зинченко // Вопросы психологии. – 1971. – № 6. – С. 27 – 42.
8. Зинченко В.П. Функциональная структура зрительной памяти / Зинченко В.П., Величковский Б.М., Вучетич Г.Г. – М.: МГУ, 1980. – 272 с.
9. Кувшинов Н.И. Процесс развертывания образов в ориентировочный период деятельности у детей младшего школьного возраста / Н.И. Кувшинов // Вопросы психологии. – 1966. – № 3. – С. 105 – 117.
10. Хэбб. Об образах / Хэбб // Зрительные образы: феноменология и эксперимент. – Душанбе: ТГУ им. Ленина, 1971. – Ч. 1. – С. 145 – 164.

11. Duncan B.E. Imaginal verbal and spatial abilities in children: A Developmental study / B.E. Duncan: Diss. Abstr. Intern. – 1974. – Vol. 34 (11– B). – P. 50 – 56.
12. Ernest C.H. Imagery ability and cognition: A critical review / C.H. Ernest // J. of Mental Imagery. – 1977. – Vol. 2. – P. 181 – 216.
13. The function and nature of imagery ; ed. Sheehan P.W. – N.-Y.: Acad. Press, 1972. – 409 p.

References

1. Anderson Dzh. Kognitivnaja psihologija / Anderson Dzh. – [5-e izd.]. – SPb.: Piter, 2002. – 496 s.
2. Bocharova S.P. Psihologija i pamjat'. Teorija i praktika dlja obuchenija i raboty / Bocharova S.P. – H.: Gumanitarnyj centr, 2007. – 384 s.
3. Gostev A.A. Aktual'ne problemy izuchenija obraznogo myshlenija / A.A. Gostev // Voprosy psihologii. – 1984. – № 1. – S. 114 – 119.
4. Gostev A.A. Psihologija vtorichnogo obraza / Gostev A.A.. – M.: Institut psihologii RAN, 2007. – 512 s.
5. Dzhon T.JE. Richardson. Myslennye obrazy: kognitivnyj podhod / Dzhon T.JE. Richardson. – M.: Kogito-Centr, 2006 – 174 s.
6. Zinchenko V.P. Issledovanie vizual'nogo myshlenija / V.P. Zinchenko, V.M. Munipov, V.M. Gordon. // Voprosy psihologii. – 1973. – T. 2. – S. 3 – 14.
7. Zinchenko V.P. Produktivnoe vosprijatie / P.I. Zinchenko // Voprosy psihologii. – 1971. – № 6. – S.27 – 42.
8. Zinchenko V.P. Funkcional'naja struktura zritel'noj pamjati / Zinchenko V.P., Velichkovskij B.M., Vuchetich G.G. – M.: MGU, 1980. – 272 s.
9. Kuvshinov N.I. Process razvertyvanija obrazov v orientirovochnyj period dejatel'nosti u detej mladshego shkol'nogo vozrasta / N.I. Kuvshinov // Voprosy psihologii. – 1966. – № 3. – S. 105 – 117.
10. Hjebb. Ob obrazah / Hjebb // Zritel'nye obrazy: fenomenologija i jeksperiment. – Dushanbe: TGU im. Lenina, 1971. – CH. 1. – S. 145 – 164.
11. Duncan V.E. Imaginal verbal and spatial abilities in children: A Developmental study / V.E. Duncan: Diss. Abstr. Intern. – 1974. – Vol. 34 (11– B). – P. 50 – 56.
12. Ernest S.N. Imagery ability and cognition: A critical review / S.N. Ernest // J. of Mental Imagery. – 1977. – Vol. 2. – P. 181 – 216.
13. The function and nature of imagery ; ed. Sheehan P.W. – N.-Y.: Acad. Press, 1972. – 409 p.

Бужинская С.Н.

Исследование модально-специфических форм памяти у младших школьников

В статье рассматриваются методы изучения модально-специфической памяти у младших школьников. Анализируются результаты исследования. Прогнозируется успешность учебной деятельности младших школьников по показателям модально-специфической памяти. Источников – 13.

Ключевые слова: образная память, модально-специфические формы памяти, младший школьный возраст, познавательное развитие.

Buzhinskaya S.N.

Research of modal-specific forms of memory for junior schoolchildren

In the article the methods of study of modal-specific memory are examined for junior schoolchildren. Research results are analysed. Success of educational activity of junior schoolchildren is forecast on the indexes of modal-specific memory. Sources - 13.

Key words: photographic memory, modal-specific forms of memory, midchildhood, cognitive development.

Бужинська Світлана Миколаївна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, м. Харків